

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ, НАУКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ВІДДІЛ ОСВІТИ НАДВІРНЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАДВІРНЯНСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ
«ПРИРОДА – ДЖЕРЕЛО ТВОРЧОСТІ»
2 РОКИ НАВЧАННЯ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Івано-Франківської обласної інституції післядипломної педагогічної освіти
від 24 червня 2016 року № 2

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської облдержадміністрації
№ _____

Автор:

Гнатюк Наталія Фоківна – керівник гуртка-методист, завідувачка екологічним відділом Надвірнянського районного еколого-натуралістичного центру для дітей та юнацтва.

Рецензенти:

Івасик Лілія Миколаївна – методист з позашкільної освіти інформаційно-методичного центру відділу освіти Надвірнянської районної державної адміністрації.

Павлечко Ірина Богданівна – керівник гуртка-методист, керівник методоб'єднання еколого-натуралістичного напрямку Надвірнянського районного еколого-натуралістичного центру для дітей та юнацтва.

Буняк Віра Іванівна - к.б.н., доцент кафедри біології та екології Інституту природничих наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Ідея розвитку екологічної компетентності підростаючого покоління є однією із ключових ідей модернізації виховання і освіти. Вона пов'язана з готовністю і здатністю молоді нести особисту відповідальність як за власне та суспільне благополуччя. Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства.

Навчальна програма «Природа – джерело творчості» спрямована на вирішення завдань, окреслених у Концепції екологічної освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України.

Навчальна програма направлена на розширення творчих здібностей дітей та закріплення знань про природу і її об'єкти, що включає в себе великі можливості зближення дитини з природою, виховання бережливого, турботливого відношення до неї, формування перших трудових навичок, естетичних смаків. Адже, природний матеріал сам по собі скарбниця для фантазії. А якщо з'єднати його зі вправністю рук, то все можна оживити, дати друге життя.

Актуальність навчальної програми пов'язана з процесом модернізації позашкільної освіти, що передбачає формування мислячої, ініціативної, самостійної, креативної особистості, яка вміє правильно приймати рішення. Особливого значення набуває проблема розвитку творчих здібностей дітей, виявлення обдарованих особистостей.

З давніх часів природа була стимулом творчого натхнення. Тому тісний зв'язок мистецтва та природи відіграє важливу роль в естетичному та екологічному вихованні і сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості.

Особливість навчальної програми полягає в тому, що вивчаючи рослинний світ, відкриваючи закони природи дитина не тільки збагачується знаннями, але й виховує в собі почуття любові та бережливого ставлення до природи, розкриває творчі здібності.

Програма розроблена для гуртків та творчих об'єднань еколого-натуралістичного напрямку.

Навчальна програма «Природа – джерело творчості» розрахована на дітей 4-6 класів в кількісному складі 10-12 осіб.

Програма складена згідно методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (Додаток до листа Інституту інноваційних технологій і змісту освіти 05.06.2013 р. № 14. 1 / 10-1685) з урахуванням вікових особливостей дітей на основі принципів науковості, системності, послідовності, доступності отриманих знань, умінь та навичок.

Мета навчальної програми – сприяння екологічному, естетичному, трудовому вихованню та розвитку творчих здібностей вихованців на основі

поглиблених знань з природознавства, ботаніки та народознавства.

Завдання навчальної програми:

1. Поглибити і розширити знання про природу рідного краю.
2. Створити оптимальні умови для самореалізації гуртківців та забезпечити розвиток творчих здібностей і обдарованості.
3. Використовувати інноваційні технології на заняттях.
4. Закріпити знання різноманітних технік виготовлення робіт з використанням природного матеріалу, бісеру, тканини, шкіри та ін.
5. Формувати у вихованців загальнолюдські духовні цінності засобами народознавства та етнографії.
6. Виробити практичні навички та вміння щодо бережливого ставлення до природи та збереження природних ресурсів.
7. Виховати працьовитість, акуратність, терпіння, уміння довести розпочату справу до кінця та привити любов до природи рідного краю.

Навчальна програма передбачає 2 роки навчання:

1-й рік навчання – початковий рівень – 4 години на тиждень (144 год., в тому числі теоретичних – 50 год., практичних – 94 год.)

2-й рік навчання – основний рівень – 6 годин на тиждень (216 год. в тому числі теоретичних - 142 год., практичних – 74 год.)

Зміст програми зорієнтований передусім на регіони Карпат та Прикарпаття.

Навчальна програма для гуртка «Природа – джерело творчості» схвалена науково-методичною радою Івано-Франківського обласного ІППО протокол №4 від 04.11.2010 р. до апробації. З 2011 року програма апробувалася в Надвірнянському РЕНЦ керівниками гуртків Гнатюк Н.Ф., Павлечко І.Б., Кугутяк Н.В. Робота за програмою зарекомендувала себе як результативна.

Програма побудована на основі загально-дидактичних принципів (науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям). У ній відображені і специфічні принципи (краєзнавчий, сезонності, народознавчий).

Програма *першого року навчання* дає можливість дітям розширити та поглибити знання про природу Прикарпаття та набути вмінь працювати з різноманітним природним матеріалом.

Кожний розділ тематичного плану передбачає теоретичні, практичні заняття та природоохоронну роботу.

Програма першого року навчання рекомендована для учнів молодшого та середнього шкільного віку. Тривалість заняття гуртка 2 години. У ній враховано здобуті вихованцями знання з відповідних предметів інваріантної частини базового навчального плану освітньої школи. Належна увага приділяється питанням екології, яка тісно переплітається з елементами народознавства та краєзнавства.

Під час роботи з природним матеріалом створюються позитивні умови для формування суспільних мотивів праці. Після завершення теми діти демонструють виготовлені роботи, що дає їм реальну можливість оцінити творчі напрацювання групи та порівняти їх з власною фантазією. Результати

колективної праці надихають дітей на виконання нових робіт і виробів з природного матеріалу.

Програма першого року навчання дає можливість дітям отримати конкретні практичні навички і вміння роботи з матеріалом та інструментами, розширити свої знання з дисциплін природознавчого циклу та глибше познайомитися з етнічною культурою Прикарпатського регіону.

Програма *другого року навчання* рекомендована для учнів середнього шкільного віку. Тривалість заняття гуртка 3 години. Більше уваги приділяється практичним заняттям, створенню проектів. Залежно від місцевих умов, можна змінювати порядок викладання тем; кількість годин; планувати вивчення окремих тем, які не передбачені програмою гуртка. Гуртківці можуть брати участь у наукових конференціях, конгресах, екологічних асамблеях, виставках різного рівня.

Програма другого року навчання складена з урахуванням того, що більшість дітей вже набули початкових знань про природу і вмінь у роботі з природним матеріалом. Вони прагнуть більш творчо та осмислено підходити до вивчення навколишнього світу. В них виникає потреба допомогти природі – потреба в практичній природоохоронній діяльності та можливості відобразити свої відчуття у творчих роботах.

Програма другого року навчання дає можливість отримати вміння використовувати різні техніки при роботі з природним матеріалом, бісером, тканиною, шкірою тощо, вдосконалювати свої знання та здобути нові.

Робота гуртка складається з практичних і теоретичних занять (теоретичні заняття поєднуються з творчою працею через використання природного матеріалу).

У процесі праці з природним матеріалом вихованці знайомляться з його властивостями, способами обробки і з'єднання деталей, набувають навичок користування різними інструментами. Обов'язково приділяється увага дотриманню правил техніки безпеки.

Працюючи над виробом, діти вчаться уважно придивлятися до природного матеріалу, щоб вибрати форму, що відповідає задуманому предмету, витримати масштаб, поєднання кольорів. Кращі роботи гуртківців використовуються для оформлення кабінетів та районної, обласної і всеукраїнської виставок.

Програма гуртка тісно пов'язана з базовими навчальними предметами: біологією, природознавством, математикою, географією, народознавством, історією.

Залежно від змісту програми керівник гуртка може застосовувати різні *методи*: візуальні, аудіальні, пояснювально-демонстративні, репродуктивні (відтворювальні), проблемно-пошукові, метод проектів.

Передбачено широке використання активних та інтерактивних *форм проведення заняття* (рольові ігри, проблемна ситуація, екскурсія, елементи тренінгу, фенологічні спостереження та ін.) Поряд з груповими, колективними формами роботи проводиться індивідуальна робота з гуртківцями, в тому числі при підготовці творчих робіт для конкурсів та виставок. Створюються умови

для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості.

Рекомендовано використовувати такі *технічні засоби навчання*: проектор з екраном, мультимедійна дошка, комп'ютер, телевізор, мікроскоп, фільмоскоп; наочні матеріали та обладнання: гербарій, таблиці, муляжі, роздавальний ілюстрований матеріал, природний матеріал, ножиці, клей, олівці, оздоблювальний матеріал, фарби, кольоровий папір, література тощо.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування, участь у конкурсах, виставках, вікторинах, екологічних іграх, проєктах. Це забезпечує можливість виявити набуті знання, навички та вміння гуртківців.

У разі необхідності до програми можуть вноситися зміни щодо структури та змісту навчального матеріалу, розподілу навчального часу на вивчення окремих тем і питань, враховуючи рівень підготовки, вік, інтереси вихованців, стан матеріально-технічної бази закладу.

Початковий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва розділу та теми	Кількість годин		
	Всього занять	теоретичні заняття	практичні заняття
Вступ	4	2	2
Розділ 1. Підготовка до роботи гуртка.	8	4	4
1.1. Збір і заготівля природного матеріалу.	4	2	2
1.2. Сортування природного матеріалу та його зберігання.	4	2	2
Розділ 2. Чарівний Карпатський край	40	14	26
2.1. Природа – наше багатство	4	2	2
2.2. Рослини в озелененні рідного міста	6	2	4
2.3. Ліс і його багатства	8	2	6
2.4. Гриби Карпатських лісів	6	2	4
2.5. Лікарські рослини нашої місцевості	6	2	4
2.6. Прибережні зони	4	2	2
2.7. Тварини Карпатського лісу	6	2	4
Розділ 3. Коренепластика – вид декоративного мистецтва	4	2	2
Розділ 4. Папір і його можливості.	46	14	32
4.1. Папір, його види та класифікація	6	2	4
4.2. Паперова аплікація	8	2	6
4.3. Мистецтво «орігамі»	12	4	8
4.4. Техніка пап'є-маше	8	2	6
4.5. Українські витинанки	12	4	8

Розділ 5. Квіти – джерело натхнення.	24	10	14
5.1. Квіти – краса і натхнення	12	6	6
5.2. Продовження життя квітів в букетах і композиціях	12	4	8
Розділ 6. Писанковий всесвіт.	14	4	10
Підсумок	4	-	4
В с ь о г о:	144	50	94

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (4 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення учнів з планом роботи гуртка та масовими еколого-натуралістичними заходами. Проведення тестування з метою вивчення індивідуальних особливостей та нахилів учнів. Ознайомлення з правилами поведінки в природі, правилами техніки безпеки під час роботи на заняттях гуртка.

Експедиція в еколого-натуралістичний центр, живий куток.

Розділ 1. Підготовка до роботи гуртка (8 год.)

1.1. Збір і заготівля природного матеріалу (4 год.)

Теоретична частина. Дари природи, які використовуються у виготовленні композицій та оздобленні інтер'єру. Збір і заготівля природного матеріалу. Його класифікація.

Практична частина. Експедиція в ліс з метою збору природного матеріалу.

1.2. Правила зберігання природного матеріалу, його класифікація (4 год.)

Теоретична частина. Збір, сушіння та зберігання природного матеріалу. Ознайомлення дітей з роботами із різноманітного природного матеріалу.

Практична частина. Укладання природного матеріалу для засушування. Сортування природного матеріалу та його зберігання.

Розділ 2. Чарівний Карпатський край (40 год.)

2.1. Природа – наше багатство (4 год.)

Теоретична частина. Охорона природи – обов'язок кожного українця. Складні та загадкові процеси в природі та їх наслідки.

Експедиції в природу з метою ознайомлення з природними явищами.

2.2. Рослини в озелененні рідного міста (6 год.)

Теоретична частина. Найбільш поширені дерева та кущі Карпатського краю. Біологічні особливості декоративних дерев та кущів. Значення декоративних порід в озелененні міст і сіл.

Практична частина. Виготовлення аплікації з листя за зразком. Предметна картинка („Метелик”, „Квіти”).

Експедиція в парк з метою ознайомлення з декоративними деревами і

кущами.

2.3. Ліс і його багатства (8 год.)

Теоретична частина. Роль лісу в біосфері та житті людини. Охорона лісу. Орієнтування в лісі.

Практична частина. Орієнтування та пересування на природі. Збір листя, плодів та насіння типових порід дерев та кущів Карпатського лісу. Виготовлення гербарію лісових порід. Збір листя для гербарію та плодів дерев для робіт гуртківців. Виготовлення гербарію гілок деревних порід „Поширені дерева Карпатського краю.” Засушування листя для виготовлення аплікацій, панно. Аплікація із тирси та стружок. Виготовлення картин та їх розфарбовування.

Експерсії до лісу, парку, скверу.

2.4. Гриби Карпатських лісів (6 год.)

Теоретична частина. Їстівні та отруйні гриби. Їх роль у природі та житті людини.

Практична частина. Розпізнавання їстівних та отруйних грибів, збір шишок для творчих робіт. Виготовлення муляжів шапкових грибів.

Експерсія до лісу.

2.5. Лікарські рослини нашої місцевості (6 год.)

Теоретична частина. Лікарські рослини та їх значення в житті людини. Місце зростання лікарських рослин. Правила збору, сушіння та зберігання.

Практична частина. Збір лікарських рослин для гербарію. Виготовлення гербарію лікарських рослин. Правила засушування і укладання.

Експерсії в парк, сквер.

2.6. Прибережні зони (4 год.)

Теоретична частина. Прибережні зони та їх значення.

Практична частина. Збір матеріалу викиненого рікою для роботи.

Експерсія до ріки.

2.7. Тварини Карпатського лісу (6 год.)

Теоретична частина. Звірі, птахи, плазуни, земноводні, комахи. Осінні зміни в парку, лісі, саду. Підготовка тварин до зими. Зимуючі птахи та тварини Карпат.

Експерсія до лісу з метою ознайомлення з тваринним світом Карпат.

Розділ 3. Коренепластика – вид декоративно-прикладного мистецтва (4 год.)

Теоретична частина. Використання деревини в народних промислах.

Практична частина. Збір коренів, гілочок дерев, винесених рікою для робіт гуртківців. Виготовлення робіт з коренів та гілочок дерев.

Експерсія до річки.

Розділ 4. Папір і його можливості (46 год.)

4.1. Папір, його види та класифікація (6 год.)

Теоретична частина. Види паперу. Історія паперу. Матеріали та інструменти для роботи. Конструювання виробів з паперу, картону. Вироби-

сувеніри з паперу та картону. Конструювання виробів із серпантину. Рухомі іграшки з картону.

Практична частина. Виготовлення сувеніру для мами „Твої ромашки”. Виготовлення паперових квітів. Виготовлення виробів із серпантину (ваза, склянка).

4.2. Паперова аплікація (8 год.)

Теоретична частина. Аплікація та вивчення пластичних можливостей паперу. Використання різних технік аплікації: різана, рвана, паперова мозаїка.

Практична частина. Аплікація з кружечків паперу (дерева, птахи). Виготовлення сувеніру з вітальної листівки „Чарівна осінь”. Виготовлення закладок до книг.

4.3. Мистецтво «орігамі» (12 год.)

Теоретична частина. Мистецтво „орігамі”. Історія, види та техніка орігамі. Модульне та просте орігамі. Мокре складання. Основні елементи техніки: лінії, згини, позначення.

Практична частина. Виготовлення паперових квітів у стилі орігамі. Виготовлення тварин: жаба, собака, риба та інші. Виготовлення робіт у техніці паперового конструювання, об’ємні квіти.

4.4. Техніка пап’є-маше (8 год.)

Теоретична частина. Пап’є-маше. Історія, техніка і способи виконання.

Практична частина. Виготовлення декоративної тарілки у стилі пап’є-маше.

Виготовлення горщика у стилі пап’є-маше. Виготовлення вази з квітами (ваза у стилі пап’є-маше та паперові квіти у стилі орігамі).

4.5. Українські витинанки (12 год.)

Теоретична частина. Українська витинанка, як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Місце витинанки в оселях наших предків. Виготовлення витинанок на різні теми. Поняття симетрії контрасту, силуету, співвідношення фону і силуету. Двоколірні та багатоколірні витинанки

Практична частина. Виготовлення витинанок. Тематика та візерунки для витинанок. Виготовлення двоколірних та багатоколірних витинанок.

Розділ 5. Квіти – джерело натхнення (24 год)

5.1. Квіти – краса і натхнення (12 год.)

Теоретична частина. Поняття про квітково-декоративні рослини. Різноманітність однорічних, дворічних та багаторічних рослин. Правила догляду за квітами відкритого ґрунту. Правила продовження життя квітів у вазі.

Практична частина. Заготівля рослин для площинних композицій. Техніка виготовлення букету для вчителя.

Експеримент на навчально-дослідну земельну ділянку та зелене господарство району.

5.2. Продовження життя квітів в букетах і композиціях (12 год.)

Теоретична частина. Букети та композиції в інтер’єрі. Техніка виготовлення аплікацій із засушених квітів. Квіти в легендах і переказах, традиційні українські квіти. Рослини-обереги.

Практична частина. Вибір форми та елементів виготовлення букетів та композицій. Складання букетів та квіткових композицій з квітів та іншого рослинного матеріалу. Аплікація із засушених квітів за власним задумом. Підготовка та проведення свята квітів. Підготовка та проведення виставки дитячих робіт.

Розділ 6. Писанковий всесвіт (14 год.)

Теоретична частина. Звичаї українського народу. Українська писанка. Історія писанки та її символіка. Писанкарство – як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Регіональні особливості. Техніка виконання.

Практична частина. Видування, реставрація чистих, білих і свіжих курячих яєць для подальшої роботи. Техніка виконання з воском. Написання прямих горизонтальних ліній. Фарбування і робота над фоном (Виготовлення крашанки з рослинними елементами). Пробна робота у техніці «дряпанка». Розпис писанок методом аплікації. Робота над писанкою з круп.

Підсумок (4 год.)

Теоретична частина. Підсумки занять роботи гуртка. Перевірка знань і вмінь гуртківців, набутих протягом першого року навчання в гуртку. Проведення виставки робіт гуртківців. Завдання на літо.

Практична частина. Проведення виставки робіт гуртківців. Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва розділу	Кількість годин		
	Всього занять	теоретичні заняття	практичні заняття
Вступ	4	2	2
Розділ 1. Фантазії з природного матеріалу. Площинні і об'ємні	62	22	40
1.1. Насіння та плоди дерев і кущів у роботах вихованців	10	4	6
1.2. Сади окраса нашого краю	18	6	12
1.3. Лісові дари у творчості дітей	12	4	8
1.4. Сільськогосподарська культура Прикарпаття	22	8	14
Розділ 2. Солома у творчості дітей	22	8	14
Розділ 3. Художнє оформлення шкіри	18	8	10
Розділ 4. Паперове лозоплетіння	24	8	16
Розділ 5. Наші обереги	18	8	10
Розділ 6. Робота з бісером	18	4	14

Розділ 7.Мозаїка з шкарлупи яйця та іншого природного матеріалу	8	2	6
Розділ 8. Кімнатні рослини	10	4	6
Розділ 9. Вироби із соленого тіста	12	4	8
Розділ 10.Екодизайн	8	2	6
Розділ 11. Дари водойм в роботах дітей	10	2	8
Підсумкове заняття	2	-	2
В с ь о г о:	216	74	142

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (4 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення учнів з планом роботи гуртка та масовими еколого-натуралістичними заходами. Оформлення виставки робіт гуртківців, які виконані за літо. Ознайомлення з правилами поведінки в природі, правилами техніки безпеки під час роботи на заняттях гуртка.

Екскурсія в природу.

Розділ 1. Фантазії з природного матеріалу. Площинні та об'ємні (62 год.)

1.1. Насіння та плоди дерев і кущів у роботах вихованців(10 год.)

*Теоретична частина.*Кормові ресурси для тварин. Їжа птахів і звірів взимку (плоди, ягоди, коріння). Плоди дерев, їх значення. Способи поширення в природі. Правила зберігання.

*Практична частина.*Плоди поширених дерев узимку. Огляд робіт з природного матеріалу.Аплікація із крилаток ясеня та клена.

*Екскурсії*до парку, лісу, музею.

1.2. Сади окраса нашого краю (18 год.)

Теоретична частина. Садівництво – смачно та корисно. Способи вегетативного розмноження: зеленими і здерев'янілими живцями, відсадками, верхівками, вусиками, кореневими паростками. Щеплення плодкових культур: покращене копулювання, в розщип, за кору, окулірування.

*Практична частина.*Розмноження рослин різними способами. Щеплення плодкових культур. Виготовлення колекції плоди дерев та насіння саду, парку. Виготовлення іграшок із плодів дерев за картами-схемами. Виготовлення іграшок за власним задумом.Виставка робіт гуртківців з плодів дерев.

1.3. Лісові дари у творчості дітей (12 год.)

*Теоретична частина.*Техніка виготовлення виробів із шишок, каштанів, жолудів, горіхів. Види хвойних дерев і різноманітність хвої. Використання хвої в роботах.

*Практична частина.*Виготовлення колекції плоди дерев лісу.Виготовлення іграшок із шишок за зразком.Виготовлення іграшок із каштанів за зразком.Виготовлення іграшок із жолудів за зразком. Виготовлення картин із насіння дерев.

1.4. Сільськогосподарські культури Прикарпаття (22 год.)

Теоретична частина. Ботанічна характеристика, біологічні особливості основних сільськогосподарських культур, вирощуваних у нашій місцевості. Ознайомлення із зерновими, зернобобовими, овочевими, плодово-ягідними, технічними культурами, їх насінням. Походження основних сільськогосподарських культур. Агротехніка сільськогосподарських культур. Поняття про сорт та гібрид. Значення правильного підбору сортів і гібридів сільськогосподарських культур. Поняття про сортозміну та сортооновлення. Сівозміни. Типи і види сівозмін. Чергування культур у сівозміні. Переваги вирощування рослин у сівозміні. Вивчення впливу попередників на врожайність сільськогосподарських культур.

Практична частина. Висівання насіння для проведення фенологічних спостережень. Вегетативне розмноження рослин. Складання схем чергування культур в сівозміні та ротаційних таблиць. Колективна робота з насіння зернових культур „Підводний світ”. Колективна робота з насіння „Чарівне озеро”.

Розділ 2. Солома у творчості дітей (22 год.)

Теоретична частина. Народні традиції в оздобленні житла, зокрема, на зимові свята (дідухи, різдвяні павуки). Види різдвяних дідухів, їх роль та значення. Ознайомлення дітей із соломкою – новим природним матеріалом, її особливості. Технологія обробки соломки. Сорткування, розбір на колінця, розпарювання та прасування. Ознайомлення із роботами з соломки. Вибір сюжету, образу, розробка ескізу. Формування навиків роботи з соломкою. Особливості їх виготовлення на Прикарпатті.

Практична частина. Виготовлення різдвяного дідуха. Виготовлення різдвяного павука Прикарпаття. Виготовлення їжачків та ланцюжків з соломи. Розробка ескізу та наклеювання соломки. Виготовлення картинки з соломи «Два котики». Виготовлення картинки з соломи «Проліски в корзині». Виготовлення картинки з соломи за власним задумом.

Розділ 3. Художнє оформлення шкіри (18 год.)

Теоретична частина. Шкіра – невичерпні можливості для прояву творчості, фантазії. Аплікація із шкіри. Складання ескізу. Опрацювання деталей орнаменту.

Практична частина. Виготовлення трафаретів окремих деталей. Вирізання елементів деталей із шкіри. Наклеювання їх на основу. Оформлення готових виробів. Кулон – доповнення до сучасного одягу. Виготовлення закладки до книг. Виготовлення ремінця для годинника. Виготовлення кулону. Виготовлення брелоків для ключів. Робота над панно «Квіти».

Розділ 4. Паперове лозоплетіння (24 год.)

Теоретична частина. Паперове лозоплетіння - утилізація старих журналів, газет тощо. Лозоплетіння в житті людини. Історія розвитку лозоплетіння. Техніка лозоплетіння. Матеріали та інструменти. Художнє лозоплетіння, декоративне, вжиткового призначення.

*Практична частина.*Виготовлення заготовок для роботи. Виготовлення кошика з паперових трубочок.Виготовлення капелюха з паперових трубочок.Виготовлення декоративної прикраси інтер'єру кімнати. Виготовлення шкатулки для ручок. Виготовлення підносу. Виготовлення вази, горщика. Виготовлення підставки під вазони.

Розділ 5. Наші обереги (18 год.)

*Теоретична частина.*Історія української культури. Вірування слов'ян, їх духовний світ, зв'язок язичництва і християнства у народних звичаях і обрядах. Формування понять про символи і обереги. Що означає кожен з них. Ставлення українців до Сонця, Землі, Місяця, Води. Сімейні традиції, їх історія і вшановування. Мати, дім, сім'я – вічні символи українського народу.

*Практична частина.*Виготовлення родовідного дерева кожного гуртківця.Виготовлення різдвяного дідуха і його значення для українців.Виготовлення оберегу на основі ложки – символ достатку і багатого столу.Виготовлення оберегу на основі віника – символ чистоти української оселі.Виготовлення оберегу на основі сніпка – символ багатого і щедрого врожаю.

Розділ 6. Робота з бісером (18 год.)

*Теоретична частина.*Походження та застосування бісеру. Народні прикраси. Основи нанизування. Орнаментака і колорит прикрас. Інструменти та матеріали. Ланцюжки та намисто. Ажурні оздоби. Мозаїчні вироби (листки, квіти). Гердани.

Практична частина. Техніка виконання ланцюжка – звичайне нанизування. Техніка виконання ланцюжка – ажурне нанизування. Виготовлення мозаїчного виробу – квітки. Виготовлення мозаїчного виробу – листка. Поєднання деталей, скріплення виробу. Виготовлення рибки, метелика. Виготовлення гердану методом мозаїчного нанизування.

Розділ 7. Мозаїка з шкаралупи яйця та іншого природного матеріалу (8 год.)

*Теоретична частина.*Збір та обробка матеріалу для мозаїки. Вибір сюжету, підготовка основи. Створення ескізу майбутньої мозаїки.

Практична частина. Розробка ескізу та наклеювання шкаралупи.Виготовлення мозаїки з шкаралупи яйця «Чарівні троянди».Поєднання в роботі шкаралупи та листя дерев. Робота за власним задумом.

Розділ 8. Кімнатні рослини (10 год.)

*Теоретична частина.*Ознайомлення з кімнатними рослинами, які використовують для озеленення. Особливості вирощування кімнатних рослин. Значення правильного догляду за кімнатними рослинами. Розміщення рослин відносно світла. Суміш ґрунту та його приготування. Правила та норми поливу

кімнатних рослин, їх харчування. Період їх росту, спокою. Засівання та посадка кімнатних рослин, пересадка та перевалка. Шкідники кімнатних рослин.

Практична частина. Виготовлення роботи з природного матеріалу «Прекрасні фіалки». Догляд за кімнатними рослинами.

Екскурсія до квіткового магазину або зеленого господарства.

Розділ 9. Вироби із соленого тіста (12 год.)

Теоретична частина. Тісто в народній творчості. Як приготувати солоне тісто. Техніка роботи з тістом. Інструменти. Сушіння готових виробів. Історія виникнення оберегів на основі соленого тіста, його значення в українській культурі.

Практична частина. Виготовлення оберегу «Місяць». Творча робота на тему «Фрукти в кошику». Сушіння та розфарбовування готових виробів. Виготовлення казкових персонажів. Виставка робіт.

Розділ 10. Екодизайн (8 год.)

Теоретична частина. Вирішення проблеми відходів. Використання відходів харчування в роботах дітей. Демонстрація вчительських робіт.

Практична частина. Виготовлення квітів з пластикових пляшок та коктейльних соломинок. Виготовлення підсвічника з комп'ютерних дисків. Виготовлення різдвяних атрибутів з коктейльних соломинок.

Розділ 11. Дари водойм у роботах дітей (10 год.)

Теоретична частина. Молюски та їх різноманітність. Риби. Види риб. Умови існування мешканців водойм. Черепашки молюсків та кістки риб у дитячій творчості.

Практична частина. Складання кросвордів, вікторин на тему «Мешканці водойм». Виготовлення виробів з черепашок за зразком (Черепаха, Зайчик). Виготовлення панно з кісток риби «Чарівні квіти». Виготовлення іграшок-сувенірів з морських камінців.

Підсумок (2 год.)

Теоретична частина Підсумки занять роботи гуртка. Перевірка знань і вмінь гуртківців, набутих протягом двох років навчання в гуртку.

Екскурсія до лісу.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці повинні знати:

- флору і фауну карпатського краю;
- взаємозв'язок людини і навколишнього середовища;
- про сезонні зміни в природі свого регіону;
- про роль рослин і тварин у природі;
- час і місце збору природного матеріалу;
- як підібрати і використати природний матеріал в творчих роботах;

- особливості традицій українського народу;
- різні техніки при роботі з природним матеріалом, бісером, шкірою тощо;
- про правила поведінки в природі та на практичних заняттях;
- про роль рослин у житті людини та її господарській діяльності.

Вихованці повинні вміти:

- робити ескізи майбутніх робіт;
- правильно складати букети і композиції;
- визначати найбільш поширені квітково-декоративні рослини відкритого ґрунту;
- збирати, сушити і зберігати природний матеріал;
- оформляти власні композиції;
- розпізнавати рослини і тварини своєї місцевості, які вивчалися (у природі, колекціях, гербаріях тощо);
- збирати природний матеріал та формувати колекції, гербарії, композиції, виготовляти роботи, іграшки тощо.

Вихованці мають уявлення про:

- необхідність охорони природи, збереження, примноження її багатств та проведення природоохоронних заходів;
- природу як середовище існування живих організмів;
- вплив сезонних змін на рослинний і тваринний світ;
- стан довкілля в регіоні.

Вихованці мають набути досвід:

- проведення дослідницької роботи;
- проведення природоохоронних заходів;
- участі у конкурсах.

Терміни (поняття), які повинні засвоїти гуртківці

Аплікація	Колекція
Аранжування	Композиція
Біорозмаїття	Контраст
Гербарії	Коренепластика
Групи тварин (за середовищем існування та способом живлення)	Крашанка
Дряпанка	Ланцюг живлення
Екологія	Легенди
Заповідник	Міфи
Заказник	Мозаїка
Зміни в неживій природі та її вплив на живу природу	Молюски
Зникаючі види	Нанизування
Ікебана	Насіння
	Оберіг
	Плоди
	Панно

Пап'є-маше
Писанка
Писачок
Природне середовище
Різак
Розвиток
Рослинність
Сезонні зміни в природі
Середовище існування
Силует
Символіка
Скульптура
Сокорух
Угруповання
Умови існування

Пристосування живих
організмів до середовища
існування, сезонних змін
Рідкісні види
Фактори живої природи
Фактори неживої природи
Фауна
Флора
Фенологія
Фенологічне дерево
Флористика
Форма
Червона книга України
Явища природи

ЛІТЕРАТУРА

1. Борейко В.Е., Грищенко В.Н. Спутник юного захисника природи / Серія "Охорона природи"; Вып. 1. – К.: Еколого – культ. центр, 1996. – 176 с.
2. Борейко В.Є. Без верби і калини нема України: Нариси про народну екологію / Серія "Природоохоронна пропаганда"; Вып. 1. – К.: Еколого – культ. центр, 1995. – 102 с.
3. Веремійчик І.М. Творчість на кінчиках пальців: Навчально-методичний посібник / І.М. Веремійчик. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2004. – 108 с.
4. Вихрущ В. О. Природознавство в цифрах і фактах / В.О. Вихрущ. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1998. – 96 с.
5. Волошин О.М. Цікаві завдання з природознавства 3(2) клас / О.М. Волошин. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – 152 с.
6. Гусакова М.А. Апликація / М.А. Гусакова. – М.: Просвещение, 1977.
7. Дванадцять місяців: Народний календар / Авт.- упор. Ю.С. Коваленко. – К.: Україна, 1993. – 254 с.
8. Жукова А. Природа і фантазія / А. Жукова. – М., 1971 р.
9. Розкажіть онуку : журнал-газета / видавець. – 2001-2002-2003 р.
10. Заверуха Б. Квіти дванадцяти місяців / Б. Заверуха. – К.: Урожай, 1987. – 176 с.
11. Заповідники і національні природні парки України / Мінекобезпеки України. – К.: Вища школа, 1999. – 232 с. – Укр., англ.
12. Ільченко В.Р., Гуз К.Ж. Довкілля / В.Р. Ільченко, К.Ж. Гуз. – К.: Торгово – видавниче бюро ВНУ, 1996. – 240 с., іл.
13. Клебенська М.М. Квіткове аранжування / М.М.Клебенська. – К., 1999 р.
14. Коппалова Н.М. Гурткова робота з аплікації та оригамі / Н.М. Коппалова. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 80 с.
15. Листопад О.Г., Борейко В.Е. Нетрадиционные методы в экологическом воспитании и образовании // Серія "Природоохоронна пропаганда". – 1996. – Вып.4.
16. Морозюк С.С., Протопопова В.В. Трав'янисті рослини / С.С. Морозюк. – К., 1986. – 160 с.
17. Пилип'юк В. Живиця / В. Пилип'юк. – К.: Мистецтво, 1989 р.
18. Природа Карпатського національного парку. – К.: Наукова думка, 1993 р.
19. Розвиток творчої особистості в умовах екологічної кризи: Науково – програмно-методичний посібник / За наук. ред.. О. В. Киричука і В.В.Рибалки. – К., 1993.
20. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї / В.К. Сапіга. – К., 1993 р.
21. Скуратівський В. Місяцелік / В. Скуратівський. – К.: Мистецтво, 1993 р.
22. Труфанов Г. Цікава орнітологія / Г. Труфанов. – К.: Веселка, 1983 р.
23. Червона книга України. Рослинний світ/ Редкол.: Ю.Р.Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1996. – 608с., іл.
24. Червона книга України. Тваринний світ / Редкол.: М.М.Щербак (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1996. – 608с., іл.
25. Яришева Н. Ф. Основи природознавства. Природа України: Навч. Посібник / Н.Ф. Яришева. – К.: Вища шк., 1995. – 335 с.